

EROBRING, KOLONIALISME OG AVKOLONISERING

- **Påminning: Afrika er ikke ett land, og "kolonitida" er ikke bare én periode. Ulike kolonimodeller. Et omstridt tema. Både kontinuitet og brudd. Har det også noe med Norge å gjøre?**
- **Pensum: Simensen og Boahen. Tre nye grunnbøker: Coquery-Vidrovitch (2009), Richard Reid (2009) og Ellen Hillbom/Erik Green (2010). + Eriksen 2010. Etter 1940: Cooper (2002)**
- **Rask tilbakeblikk på 1800-tallet: demografisk og politisk konsolidering, statsbygging, mindre atlantisk slavehandel og mer i Øst-Afrika og internt i Afrika, mer eksportorientert integrasjon i verdensøkonomi, islamsk offensiv, tidlig kristenmisjon, "opdagelsesreisende" og europeisk ekspansjon fra nord og sør**

KAPPLØPET OM AFRIKA OG KOLONIALISMENS FØRSTE FASE

- **Hvorfor "deling" av Afrika på 1880-tallet og Berlinkonferansen i 1884/85? Og hvorfor så brått kappløp (eller var det slik?) Globale, europeiske og/eller afrikanske forklaringer?**
- **Ulike forklaringer på kappløp og okkupasjon: Hva er grunnleggende drivkrefter (europeisk industrialisering, handelsekspansjon og økonomisk rivalisering), utløsende og tidsbestemte faktorer (krise, geopolitikk), teknologiske forutsetninger (kommunikasjoner, dampskip og våpen, "tools of empire" – Headrick 2010) og motiver og/eller rettferdiggjøringer (ideologi, "sivilisering", kristning, nasjonalisme, sosialdarwinisme, sosialimperialisme, "the white man's burden" og *mission civilisatrice*?)**

- **Mange forhold løper sammen: Kanskje ulik vektlegging av strategi, handel, investeringer og rivalisering i ulike geografiske områder, for ulike kolonimakter og til ulike tider?**
- **Sammensatte afrikanske reaksjoner i erbringsfasen: Motstand (også militær), tilpasning og samarbeid i ulike former. Felles: utenlandsk herredømme, fremmedstyre, okkupasjon**
- **Neste fase: etablering og konsolidering av kolonialismen (til 1920): Ny motstand, opprør og nye kriger (jfr. folkemord i Namibia), økologiske kriser, tvangsmakt, verdenskrig og demografisk tilbakegang**

TRE HOVEDFORMER FOR KOLONIALISME

- **Handelskolonialisme med grunnlag i (små)bønders produksjon av eksportvarer og utenlandske handelsselskapers dominans, særlig i Vest-Afrika (for eksempel Ghana)**
- **”Settlerkolonialisme”: jordokkupasjon, reservater, migrantarbeid, plantasjer, settlermakt. I det sentrale/sørlige Afrika ofte i kombinasjon med gruvedrift og finanskapital**
- **Konsesjonsselskaper og kortsiktig plyndring, kolonialisme som ”outsourcing”, Kongo som eksempel (Hochschild)**

KOLONIALISMEN ETTER 1920

- **Mellomkrigstid: ettervirkninger av den første verdenskrigen, økonomisk verdenskrise, sammenbrudd for råvarepriser og investeringer, økende sosial misnøye og motstand, tidlig panafrikanisme og gryende nasjonalisme (særlig nord og sør). Okkupasjonen av Etiopia**
- **Viktig poeng hos Simensen: virkningene av kolonialismen før 1945 skal ikke overdrives mht. sosiale endringer: beskjedne urbanisering og industrialisering bortsett fra i gruveområder, kapitalisme med begrensninger, migrasjon og semi-proletarisering, sosial mobilitet særlig for yngre menn.**

- **Ulike perspektiver på lokalstyret. Stadig viktigere forskningstema: ”tribalisering” og konstruksjon av identitet, nye tradisjoner og ”desentralisert despoti” og fravær av ”sivilsamfunn” (Mamdani), autoritære tradisjoner og svak legitimitet**
- **Den andre verdenskrigen, ekspansjon og befolkningsvekst etter 1945 (“the second colonial occupation”/ ”the system expanded”), tettere integrert i verdensmarkedet, eksportboom for mat og mineraler, overføringer både fra og til Afrika, statlige reguleringer, sosial framgang på flere felter**
- **Simensen: med ekspansjon etter 1945 følger flere konfliktfylte møteplasser og interessekonflikter. Kamp om det økende overskuddet, mobilisering av bønder, fagforeninger og utdanningselite. Nye bevegelser og partier med ulike styrke. Gravde kolonialismen sin egen grav?**
- **Avkolonisering etter den andre verdenskrigen. Både ytre og indre forutsetninger. ”Elite transition”? Brudd? Kontinuitet? Avkoloniseringens globale betydning**
- **Settlerkolonier (Algerie, Kenya, ny litteratur om ”mau mau”) og det sørlige Afrika (Sør-Afrika, Namibia, Zimbabwe, Angola, Mosambik) som unntak.**

PERSPEKTIVER PÅ KOLONIALISME

- **Hvem er A. Adu Boahen?**
- **Vanskelig å generalisere og å sette opp ”regnskap”. Hvordan var utgangspunktet og den førkoloniale arven (ulikt syn på 1800-tallet) og hva kunne ellers ha hendt? Hva har koloniarven ført til på lengre sikt og hvilke tidsperspektiver bør vi anlegge? Ulike virkninger i forskjellige land og for forskjellige samfunnsgrupper/klasser.**
- **Økonomisk arv: infrastruktur (vei, jernbane havner), mer pengeøkonomi og produksjon for et marked, mer moderne gruvedrift, økt utenrikshandel og fullført integrasjon i internasjonal økonomi og ”moderlandets” kapitalisme, framgang for mange, men langt fra alle, mer (men begrenset) sosial mobilitet**

- **Men: intensivert koloniøkonomi gav også mer monokultur og avhengighet av noen få råvarer, favorisering av eksport av "cash crops" framfor lokal matproduksjon. Sårbarhet for økonomiske svingninger.**
- **Ødeleggelse av utviklingsmuligheter for førkolonial produksjon ved import av industrivarer og manglende satsing på bearbeiding av lokale ressurser og teknologisk utvikling. (Produksjon/eksport vs. forbruk/import). Forskjell på sentrums- og periferikapitalisme**
- **De fleste økonomiske forbindelser ut av verdensdelen istedenfor nasjonal og regional integrasjon. Utenlandsk dominans i viktige sektorer, slik som gruve/finans/utenrikshandel. Valuta/finans del av "moderlandet".**
- **Overordnet økonomisk perspektiv: tap av muligheten til å velge egne utviklingsveier.**
- **Politisk arv. Positivt: "statsbygging" og mer moderne administrasjon/byråkrati. Dette inkluderer også en kolonihær med destruktive virkninger. Men kolonistaten var i hovedsak et påtvunget fremmedherredømme som ikke sto til ansvar for afrikanere, representerte ofte en institusjonalisert rasisme og favoriserte en ny elite med avstand til vanlige folk. Autoritær stat, ingen demokratiske tradisjoner.**
- **Positivt med stabilitet (etter 1920), definerte og – etter hvert - uavhengige stater, sml. med førkoloniale lappetepper.**
- **Men mange nye stater var kunstige konstruksjoner uten hensyn til etnokulturelle, geografiske og økologiske forutsetninger. Store ulikheter i ressurser og størrelse, mange innestengt og ressursknappe.**
- **Tung arv: tap av suverenitet, verdighet og retten til å velge egne utviklingsveier. ("If colonialism meant anything at all politically, it was the loss of sovereignty and independence by the colonized people").**
- **Mange former for sosial framgang (helsestell/utdanning), men i all hovedsak i byene. Større kløft mellom by og land. Sosialt og statusmessig: nedgang for kvinner.**
- **Utdanning, men med begrensninger (og lite høyere utdanning/teknologisk). Utdanning eller "miseducation"? Kanskje viktigst: negative kulturelle og psykologiske virkninger, kolonial mentalitet, liten tiltro til egen verd og verdighet, forakt for afrikansk kultur/verdier ført videre av den nye eliten.**

- **Sammenfattende diskusjon hos Boahen. Kolonialisme verken som "one-armed bandit" eller "unqualified blessing". Heller ikke "a balanced record". "Colonialism definitely did have its credit and debit sides, but quite clearly the debit side far outweighs the credit side".**
- **Mer å lese i *African perspectives on colonialism* (1987/1989). Flere afrikanske perspektiver: bl.a. Toyin Falola!**
- **Nykolonialisme?**

LITT MER LITTERATUR (SUPPLEMENT TIL FORRIGE LISTE)

Anderson, David (2005). *Histories of the hanged. Britain's dirty war in Kenya and the end of empire*. London: Weidenfeld & Nicolson.

Beinart, William (2001). *Twentieth-century South Africa*. Oxford: Oxford University Press.

Berenson, Edward (2011). *Heroes of empire. Five charismatic men and the conquest of Africa*. Berkeley: University of California Press.

Bickers, Robert (red.) (2010). *Settlers and expatriates. Britons over the seas*. Oxford: Oxford University Press. (Oxford History of the British Empire).

Burbank, Jane og Frederick Cooper (2010). *Empires in world history. Power and the politics of difference*. Princeton: Princeton University Press.

Darwin, John (2010). *The empire project. The rise and fall of the British world-system, 1830-1970*. Cambridge: Cambridge University Press.

Derrick, Jonathan (2008). *Africa's 'agitators'. Militant anti-colonialism in Africa and the West, 1918-1939*. London: Hurst.

Duara, Prasenjit (red.) (2004). *Decolonization. Perspectives from now and then*. London: Routledge (Rewriting histories).

Elkins, Caroline (2005). *Imperial reckoning. The untold story of Britain's Gulag in Kenya*. New York: Henry Holt.

Giliomee, Hermann og Bernard Mbenga (2007). *New history of South Africa*. Cape Town: Tafelberg.

Johnson, Robert (2003). *British imperialism*. London: Palgrave Macmillan (Histories and controversies).

Kjerland, Kristin Alsaker (2010). *Nordmenn i det koloniale Kenya*. Oslo: Scandinavian Academic Press/Spartacus.

Kjerland, Kirsten Alsaker og Knut M Rio (red.) (2009). *Kolonitid. Nordmenn på eventyr og big business i Afrika og Stillehavet*. Oslo: Scandinavian Academic Press/Spartacus.

Le Sueur, James D. (red.) (2003). *The decolonization reader*. London: Routledge.

Levine, Philippa (2007). *The British empire. Sunrise to sunset*. Harlow: Longman.

Paice, Edward (2007). *Tip & run. The untold tragedy of the Great War in Africa*. London: Weidenfeld & Nicolson

Parson, Timothy (2010). *The rule of empires. Those who built them, those who endured them, and why they always fall*. Oxford: Oxford University Press.

Rothermund, Dietmar (2006). *The Routledge companion to decolonization*. London: Routledge.

Shipway, Martin (2008). *Decolonization and its impact. A comparative approach to the end of the colonial empires*. Oxford: Blackwell.

Young, Crawford (1994). *The African state in comparative perspective*. New Haven: Yale University Press.